

**НЕЛИ ДОСПЕВСКА
ТОЗИ ЗАБАВЕН МИСТЪР
ДИКЕНС!...**

chitanka.info

Днес на много читатели, дори в отечеството му, той може да не изглежда забавен. Защото не са малко онези хора, нервни, напрегнати, които нямат търпение да прочетат дори двадесет страници от кой да е негов роман. Защото сега не е първата половина на деветнадесети век, когато трополящи пощенски дилижанси, карани от три чифта коне, са се придвижвали от един град до друг за цяло денонощие. Когато пасажерите са отсядали лениво в крайпътни ханчета и с часове са си разказвали жалостиви или хумористични истории. Когато красиви девойки дни наред са бродирали на гергеф. Мнозинството днешни хора не могат да си позволят лукса да седят уютно пред веселите пламъци в камината и спокойно да четат дебелия му романи. Времето на Чарлс Дикенс е текло бавно, както бавно тече и потокът на повествованията му, претрупани със сложни и заплетени сюжети, подсюжети, странични сюжети... Къде днес време да се следят внимателно криволиците им, да се изброждат предългите изречения, изпълнени със сравнения, метафори, епитети, чудновати обрати на речта, катерещите се едни върху други изрази, стълпени накуп думи. И все пак всичко това си има своя собствена, чисто Дикенсова художествена логика. Тя трудно се улавя от преуморения, компютърно кондициониран днешен читател. Но, от друга страна, този читател ще си отдъхне облекчено от умората, ако, преодолял плетениците на Дикенсовия стил, се остави на пълноводното течение на една белетристика, отдавна оценена от цял свят.

Преди всичко човек не може да се начуди на фантазията му, която богато облива неговите творби, понякога дори удавя някои техни страници. Построява, макар и тук-там хлабаво, сюжетните линии, изплита отделните ситуации, ражда и отглежда безбройните герои. Това пълно множество от какви ли не образи, всички дълбоко индивидуални и неповторими, освен някои женски фигури, восьъчни кукли, както сам той ги нарича, все хубави, все с кристални, нараняеми души, примерни, добродетелни и затова доста скучнички, прилични на силно захаросани плодове. Но такива са те за днешния вкус на критици и читатели. Към средата на миналия век средният четящ човек, особено средната четяща жена тъкмо от тях са се възхищавали, обливали са със сълзи несретата им, а след това и сполуките им. И съвсем не случайно този увлекателен разказвач — за голям брой критици най-увлекателният английски белетрист — създава множество

ангелски добри героини (нали такава е Агнеса от „Дейвид Копърфийлд“) и почти също такава множество дяволски зли антигерои (нали такъв е, пак там, Юрая Хийп). Само че поради една особеност на човешката ни психика като образ той ни е по-интересен от Агнеса, повече действа на въображението ни. Твърде честото строго разделяне на типажа на бели и черни служи на автора като инструмент за манипулиране на читателското пристрастие, за заинтригуване на хората, жадно очакващи ежемесечни го свитъци, на каквито са излизали произведенията на Дикенс. Но това разделяне служи и на социалните му цели. Нали така най-силно се порицава злото и се превъзнася доброто. Критикуват го мнозина за сгъстената на много места сантименталност, за прекалената, пак на много места, патетичност. Но тези критици забравят не само целите му, но и драматичното начало в самата негова природа, човешка и творческа. Та няма да има в романите му патетичност ли? Няма да има по-големичка доза сантименталност и потресаващ драматизъм ли? Да, има ги и понякога те понакърняват художествената стойност на романите му, но тези негови склонности извират от същината му като личност и писател. Ами нали освен това Дикенс е бил и любител актьор, а в онези времена, особено в Англия, актьорската игра с въздействувала именно с прекалената си драматичност и театралност.

И главно, детските образи могат по-силно от всички други да дърпат сантименталната струна в гърдите на читателя. Те са и най-благодарният обект на покъртителния драматизъм, който буди отклик у по-чувствителните хора. Та сигурно затова толкова много деца вървят, тичат, накуцват, пълзят в Дикенсовите страници. Към тях той има специална слабост. Защото е милозлив, защото самият той има десет деца, но най-вече защото тъкмо те най-много събуждат умиление и жал, създават онази атмосфера на патетичност, която е едно от главните му белетристични оръжия. Социалният реформатор иска да стресне общество, управници, отговорни фактори. Да ги принуди да променят безчовечните условия в „работилницата на света“, с което прозвище гордо се кичи Англия от началото на деветнадесетия век. И тя се прави, че не вижда как в тази огромна работилница пълпят стотици деца, които нямат сили дори да играят, след като дванадесет часа са се огъвали под товара на тежък труд, тежък дори за родителите им. А онези от тях, които имат големия късмет да попаднат в частните

училища на разни крийкъловци и скуирсовци, овладяват науките посредством най-ефикасното учебно помагало, дряновата пръчка. Но, не дай боже, да не знаеш кои и какви са родителите ти или пък те да са нищи и бедняци. Тогава си орисан да те отглеждат и възпитават в общински приют, където за съжаление дори няма да имаш щастието да умреш от глад, само ще се тътриш полужив и полуоглупял, докато успееш да избягаш или те осиновят добри и благородни хора... Но много тогавашни съотечественици на писателя, изпълнени със самодоволство и претенции за праведност, са си казвали покровителствено, когато са се сблъскали с острата му сатира: „Този пък мистър Дикенс колко е забавен!“

Пъстрото множество деца в творбите му е голямо. Той си ги обича всичките и до сълзи си ги жали, когато са нещастни, но дори и тогава успява да ги облее или поне да ги плисне със своя спасителен хумор. Този чуден негов хумор, безспорно най-силното и най-често употребяваното му оръжие! Колко малко са писателите реформатори, които прибягват именно към него, за да предадат посланието си, да сторят нещо за премахване поне на някои социални язви, да накарат властимающите да подобрят участието на унижените и оскърбените. И Дикенс успява да постигне тъкмо това. Благодарение на неговите романи в Англия премахват затворите за длъжници, коригират мудността на законите, подобряват, макар само донякъде, положението на учениците в частните пансиони. Но Дикенсовият хумор е степенуван. Той се проявява ту като благодушна закачка, ту като остроумие, ту като весело размиване и умело надсмиване; като послаба или по-силна ирония, като остра и жлъчна подигравка, като безмилостно жигосване, като язвителен сарказъм. С този разнообразен инструментариум изобличителят Дикенс заклеява недостатъци, несправедливости, пороци независимо чии и какви са. Не щади ни черковни настоятели, ни съдии, ни адвокати.

Но нали споменах за многото Дикенсови деца, по-големи, по-малки, по-умни, по-наивни, по-късметлии, по-нещастни — всякакви. Обаче, както сам той казва, най-любимото му дете е Дейвид Копърфийлд — в прекия смисъл, като образ, и в косвения, като творба с неговото име за заглавие. А и как той да не е любимото му дете, щом образът му — още от малък, до младеж и възрастен мъж — е в много голяма степен образът на самия автор. Съдбата му е едва ли не

огледало на съдбата не на друг, а на Чарлс Дикенс. И двамата още съвсем невръстни посещават затвора за длъжници, единият — за да се види с родителите и братчетата си, другият — да вдъхне малко кураж на мисис Микобър: и двамата залагат за пенсове семейни вещи; и двамата се скитат гладни и дрипави из мрачните, мръсни улици на лондонските покрайнини; и двамата изкарват сами прехраната си единият пълни кутии с вакса, другият мие празни винени бутилки... Но паралелът съвсем не спира дотук. Безподобният Уилкинс Микобър, този непоправим оптимист, чийто израз „все нещо ще изскочи“ става класически не само в английски език. Микобър е една от най-самобитните и живописни личности в „Дейвид Копърфийлд“, а и в цялото Дикенсово творчество. Негов почти пълен прототип е бащата на автора — лекомислен, весел, симпатичен прахосник.

Всъщност любимото дете на Дикенс е може би най-малко нещастно сред останалите му детски фигури. Или по-право, неговите нещастия отлитат като хвърчилото на добрия му приятел мистър Дик, оцветен от леко безумие и от идеята фикс за главата на Чарлс Втори. Мрачните, огъвани от вятъра клони на Гарвановото свърталище; тихото светло утро на морския бряг, сребърно докосван от звъна на неделните камбани; малката Емилия, още непробудена за голямото си нещастие — те всички са омотани в лека мъглица на поезия и романтика. Такива картини не са много чести у Дикенс. И защото са просмукани от горестна носталгия, в тях няма място за хумор, нито за гротескни преувеличения. Има само вековечен мир, но тъкмо той носи далечно предчувствие за бъдещи нещастия. Те не се струпват върху главата на Дейвид, а върху негови близки, обичани хора и затова двойно го измъчват. С тези, а и с много други неща тази творба с най-тясно свързана с живота на автора си. Ето причината тя да се отделя от останалите му романи, да стои някак си настрана от тях, като същевременно представлява сгъстена есенция на всичко най-хубаво, което е родил един тъй голям талант, домогващ се до гениалност.

Нели Доспевска

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.